



**KARDINALOVA HOMILIJA  
PRIGODOM 300. OBLJETNICE ROĐENJA  
p. RUĐERA BOŠKOVIĆA**

Rim, Hrvatska crkva svetog Jeronima, 11. prosinca 2011.

*Liturgijska čitanja: Iz 61,1-2a.10-11; 1Sol 5,16-24; Iv 1,6-8.19-28*

**Draga braćo i sestre!**

1. S poštovanjem upućujem pozdrave organizatorima svečane proslave 300. obljetnice rođenja hrvatskoga isusovca, oca Ruđera Josipa Boškovića (Dubrovnik 1711. – Milano 1787.), nazočnima ovdje po predstavnicima: Papinskoga sveučilišta Gregorijana, Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske i Filozofskoga Fakulteta Družbe Isusove iz Zagreba.

Lik Ruđera Boškovića plijeni posebnu pozornost u Vječnome gradu, koji čuva mnoštvo tragova hrvatske kulture i duhovnosti. Stoga, nakon jučerašnjega simpozija o njemu, večerašnje slavlje Euharistije u Rimu, kamo je Bošković došao kao petnaestogodišnjak; upravo ovdje u Hrvatskoj crkvi svetog Jeronima u Rimu i hrvatskim svetojeronimskim ustanovama u Rimu, s kojima je također bio posebno povezan, u nama budi zahvalnost i radost. Zahvaljujući Papinskom hrvatskom zavodu sv. Jeronima u Rimu za organizaciju ovoga Slavlja, u ovoj Euharistiji želimo obuhvatiti ljude,



mjesta i događaje u kojima nalazimo tragove života oca Ruđera, darovanoga svijetu prije tristo godina.

Ovu nedjelju, treću u došašću, nazivamo nedjeljom radosti, štoviše – pozivom na radost – Gaudete! To je nedjelja u kojoj prorok Izaija govori: »Radujem se u Gospodinu, radujem«, iznoseći svoj hvalospjev duše, poput Marijinog Veliča duša moja Gospodina. To je nedjelja u kojoj sveti Pavao potiče na trajnu radost: »Uvijek se radujte!« te poziva na molitvu i zahvalnost; na razlikovanje i provjeravanje svega, da bi opstalo dobro, da bismo bili sačuvani za Gospodinov dolazak.

Taj poziv na radost nije tek blijeda utjeha, nego poslanje, jasna zadaća koju treba izvršiti. To je moguće samo s darom Božjega Duha, koji je začetnik kršćanske radosti i identiteta. On daje da budemo blagovjesnici; da iscjeljujemo srca te nosimo znakove slobode i milosti.

2. Poznato nam je da se život bez radosti urušava i postaje nepodnošljivim. A radost ne provire iz ljudske snage, niti ju se može drugima jednostavno prenijeti. Istinska životna radost pripada Bogu i provire iz vjere. Tako su radost i vjera upućene jedna na drugu. One su međusobno bliske i sraštene. I jedna i druga su nositeljice svjetla, s kojim nas je danas suočilo Evanđelje, stavljajući pred nas lik Ivana Krstitelja, svjedoka svjetla, svjedoka dolaska Radosti.

U radosti i svjetlu nalazi se i naš put priprave za Božić. Ta priprava se događa u svijetu koji gubi radost kad god traži neki, samo naizgled, skraćeni put do radosti, zanemarujući Boga kao izvor radosti. Ivan Krstitelj



nam je jasan znak, kako ni u jednome trenutku ne bismo smjeli sebe staviti na prvo mjesto i u svojoj sebičnosti zatamnili Kristovo svjetlo.

»Bi čovjek poslan od Boga« (Iv 1, 6). Svatko je od nas, braćo i sestre, čovjek poslan od Boga, da bude svjedokom Boga svjetla koji se odražava u otajstvu života, u otajstvu ljudske povijesti. Nama je dano da svjedočimo ljepotu odsjaja Božje radosti koja živi duboko u stvorenome svijetu i ljudima. Ona dopire dalje od obveza i zabrana, od ideologija i ljudskih planova; ona je upisana u jezgru stvorenja koje čezne za slobodom u Bogu. Svijet je stvoren po Božjoj riječi: Neka bude svjetlo! Svijet ne može opstati na zlu i grijehu, nego na načelu dobra i ljepote koja je povjerena nama, bez obzira na našu malenost i krhkost, na grijeh i sjene naših nedosljednosti. Božje svjetlo svijetli u tami i tama ga ne obuzima (usp. Iv 1, 5).

Braćo i sestre, govor o svjetlu vlastit je božićnom ciklusu. On povezuje nebesko i zemaljsko, potrebu čovjeka za jasnoćom i toplinom, dajući odgovor na čežnju koja živi duboko u svakome čovjeku. Lijepa je podudarnost što se u ovoj liturgiji došašća, dok se spominjemo Ruđera Boškovića, u središtu nalazi baš govor o svjetlu.

**3.** Oca Ruđera Boškovića možemo promatrati kao čovjeka došašća. U njemu se spaja vjera i pouzdanje u Boga, pozornost i budnost promatrača života, koji je puno vremena posvetio proučavanju zakonitosti svijeta, i ponizno svjedočanstvo služenja koje ne zaboravlja vrelo i uvir svakoga stvorenja. Zadivljujuće je vidjeti širinu znanstvenih disciplina i tema koje je obrađivao i kojima se posvetio, kao i životnu raznolikost područja kojima se bavio: od filozofije i teologije, preko matematike, fizike, astronomije,



geodezije, mehanike i optike, do arheologije, graditeljstva, poezije, vojske i diplomacije. No, unatoč veličini pred kojom zastaje dah, imao je i ljudske ograničenosti, svoje karakterne osobine, svoju uvjetovanost životnim, osobnim, crkvenim i općepovijesnim okolnostima. Važno je to naglasiti da nam ne ostane predaleko; da ne zaniječemo istinu za koju se sam toliko zalagao.

Istaknuo sam govor o svjetlu. Bošković u svome djelu o astronomiji (*Opera pertinentia ad opticam et astronomiam*) iznosi zanimljive zaključke o aberaciji, o brzini, o konstantnosti svjetlosti, o refrakcijama, o relativnosti vremena i prostora, o zvijezdama... Čini se da stvoreno svjetlo postaje ključem čitanja prirodnih zakonitosti, polazištem za ispitivanja i mjerenja, za izračune i nova otkrića.

Čini mi se da bi se na temelju Boškovićeve prirodnoznanstvenoga puta mogla izgraditi predivna duhovnost znanosti koja seže duboko u kršćansku teologiju. Stoga je nedvojbeno potrebno više pozornosti posvetiti njegovu djelu i mladim ljudima približiti njegov opus, ali i cjelokupni život, radi zdravoga odgoja znanstvenika.

4. Govoreći o tome iznimnom čovjeku u znanstvenim se krugovima u hrvatskoj Domovini predugo prešućivala njegova pripadnost Katoličkoj Crkvi, isusovačkomu redu, njegova vjera i poveznica između dubokoga kršćanskog uvjerenja i znanstvenoga rada. Pa i danas susrećemo izbjegavanje tih dodirnica, smještajući znanost u čudnu i nedorečenu neutralnost, pri čemu se misli da bi vjera štetila znanstvenoj objektivnosti. A Bošković je u tim pitanjima bio izravan i nimalo neutralan.



On kaže: »Što se tiče Božanskoga Tvorca prirode, moja teorija izvanredno osvjetljuje i iz nje proizlazi nužnost da ga priznamo... Stoga posve otpadaju ništavne sanjarije onih koji smatraju da je svijet slučajno nastao, ili da je mogao biti sazdan nekom fatalnom nužnošću, ili da odvijeka postoji sam po sebi ravnajući se po nekim svojim nužnim zakonima« (Teorija prirodne filozofije, Zagreb, 1974., str. 539).

Boškovića je upravo vjera u Boga mogla naučiti da se otklanja od stava koji bi u bilo čemu izvan Boga vidio apsolutnu vrijednost, bilo da je riječ o prostoru ili o stvorenome svijetu općenito, bilo da je riječ o ljudskoj spoznaji. Iako se kaže da je po svome karakteru bio samouvjeren, pa čak i više od toga, on je nosio u sebi crtu poniznosti pred otajstvom koje ga je nadilazilo i koje je prepoznavao kao Božje djelo.

5. U sadašnjosti, kada snažno osjećamo potrebu za ispravnim i cjelovitijim znanstvenim metodama; kada se traži povjerenje prema našim oruđima spoznaje - vjeri i razumu, upućeni smo na isti izvor istine, božanski Logos (usp. Benedikt XVI., Govor na općoj audijenciji, 16. lipnja 2010.). Upravo je o tome papa Benedikt XVI., spominjući Ruđera Boškovića progovorio u Hrvatskoj, 4. lipnja 2011. godine, u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu, rekavši:

»On vrlo dobro utjelovljuje sretnu svezu između vjere i znanosti, koje se uzajamno potiču na propitivanje, koje je istovremeno otvoreno, raznoliko, ali i sintetičko. [...] U Boškoviću imamo analizu, imamo proučavanje mnogovrsnih znanstvenih grana, ali imamo i strast za jedinstvom. A to je tipično za katoličku kulturu. [...] Odajemo priznanje slavnome Hrvat, ali i



istinskom isusovcu: častimo štovatelja istine koji dobro zna koliko ga ona nadvisuje, ali koji također zna, u svjetlu istine, upotrijebiti do kraja sposobnosti razuma kojima ga je Bog obdario«.

Znakovito je da tako o njemu govori papa koji nosi ime Benedikt, a Bošković je započeo svoj profesorski rad i dugi niz godina djelovao u Rimu upravo na početku (1740.) i tijekom pontifikata drugoga pape s tim imenom, Benedikta XIV. Zahvaljujući potpori toga pape Bošković se mogao razvijati i uvelike pridonijeti Crkvi u njezinu poslanju promicanja znanosti. Tako smijemo reći da se u imenu svetoga Benedikta, zaštitnika Europe, usko vezanog uz duhovnost, obrazovanje, politički i gospodarski razvoj Europe, ocrtavaju iste vrijednosti koje je promicao i Ruđer Bošković. Nadalje, sadašnji Papa često navodi i naglašava nauk svetoga Augustina, koji je pokopan u Paviji, a upravo na tamošnjemu učilištu djelovao je i Bošković.

Spomenimo i to da je u Dubrovniku Boškovićev djed Baro Bettera, deset godina prije Ruđerova rođenja, tiskao djelo »Razmišljanja svetog Augustina«. Puno je takvih poveznica koje otkrivaju ljepote europskoga tkiva i njegovih kršćanskih obilježja.

6. Braćo i sestre, otac Ruđer svjedoči ljepotu kršćanske otvorenosti na svim područjima života. S pravom ga se smatra pripadnikom onoj skupini ljudi koja je u prošlosti posjedovala uvid u cjelinu znanja. Nije se ograničio samo na ono što je najviše poznao, jer je znao da razum nije jedino izvorište spoznaje. Zato je rado upoznao te ulazio u svijet raznih umjetnosti koje su mu otkrivale jednako snažna umijeća i doživljaje. Otvorenost ga je



vodila u interdisciplinarnost, koja ga je osposobila za susrete s ljudima različitoga podrijetla i svjetonazora.

Hrvat, Ruđer Bošković, bio je istinski Europejac, što pokazuje svojim duhom, ali i prisutnošću na gotovo svim europskim stranama. Život ga je odveo iz Dubrovnika u Rim, a potom vodio iz Rima u Luccu, Beč, Pariz, London, Gent, Bruxelles, Leuven, Antwerpen, Den Haag, Nijmegen, Heidelberg, Augsburg, Veneciju, Carigrad, Varšavu, Krakov, Paviju, te konačno u Milano. Bio je privržen ozračjima u kojima je živio, pun poštovanja prema narodima i kulturama kojima je pridonosio svojim znanjem i kreativnošću.

Možemo stoga reći da je Ruđer Bošković čovjek došašća koji pomno motri i traži nova sredstva s pomoću kojih se vidi dublje i dalje. Nije stoga čudno da su uz njega vezani opservatoriji i promatračnice s raznim dalekozorima. Ruđer Bošković je čovjek koji je duboko u sebi ponavljao odgovor Ivana Krstitelja: »Ja sam glas koji viče u pustinji: 'Poravnite put Gospodnji!'« Ruđer se postavio, poput Isusovoga preteče, kao most između staroga i novoga pristupa, između vjere i znanosti, između raznih disciplina i umijeća.

Kao njegov najveći znanstveni doprinos navodi se teorija strukture tvari i pojam neprekinutosti. Ne ulazeći u detalje znanstvenih primjena, lako zaključujemo da i u jednome i u drugome razmatramo otajstvo života. On je neprekidnost objasnio postojanjem zajedničke granice dvaju dijelova neprekidnoga objekta. Uvijek se radi o prostorima zajedničke granice, a Bošković ih naziva continuum praecedens i continuum sequens, prethodno i susljedno trajanje. Život je trajanje koje nije zatvoreno u apsolutne veličine



stvorenoga svijeta. Na tome tragu Ruđer smatra da ne postoje beskonačno malene ili beskonačno velike veličine, upućujući nas na Stvoritelja i Izvor života. Slika aberacije i refrakcije svjetla govori o raznolikosti prisutnosti istoga Božjega dara koji se na zemlji očituje na različite načine.

7. Ruđer Bošković, kao i Ivan Krstitelj, ne dopušta da netko drugi pokuša zauzeti Božje mjesto. Zbog toga sveti Ivan govori da on nije - i upućuje na Isusa; izriče istinu da čovjek ne može biti i živjeti bez Boga. Životne nesigurnosti i krize nalaze se tamo gdje nedostaje odnos s Bogom. Bošković znanstvenik, zadivljen veličanstvenim djelom Stvoritelja, bio je ujedno i ponizni molitelj koji je spjevao razne stihove s astronomskim aluzijama. U svojoj marijanskoj pobožnosti, s kojom se s pravom ponosimo mi, hrvatski vjernici, napisao je u heksametru predivne stihove o Blaženoj Djevici.

Budući da smo prije nekoliko dana proslavili Bezgrješnu, prikazivanu sa suncem, mjesecom i zvijezdama, privlačni su stihovi svećenika, ali i astronoma, Mariji sine labe concepta (bez ljage začetoj) u kojima, prema izdanju Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, Ruđer pjeva: »Mi nebesku Cesaricu u radosti uživamo; Snižni majku i divicu za kraljicu spoznavamo.« (Latinski: «Victricem nobis coelo commonstrat ab alto / Omnipotens matremque Dei docet esse futuram, / Aligerasque iubet Reginam agnoscere turmas»).





**Braćo i sestre,**

dok se spominjemo velikoga prirodoznanstvenika, ne zaboravimo nikada da je Ruđer bio vjernik, redovnik i svećenik Katoličke Crkve, a ovdje u Rimu nije samo od propadanja spasio kupolu svetoga Petra, nego je u istoj bazilici kao ispovjednik u sakramentu Pokore i Pomirenja ljude približavao Bogu i njegovu spasenju. Ne zaboravimo da je bio u ovoj crkvi, tu se molio i dijelio radosti i boli svoga hrvatskog naroda; iz ove je ustanove, kao i njegov brat Bartul, imao doživotnu rentu.

Naime, starješinstvo Družbe Isusove, prije raspuštanja svoga Reda, uložilo je za svoje starije oce izvjesne glavnice, osobito kod njihovih nacionalnih ustanova, da im se osigura starost. Tako je učinilo i za braću Bošković pri hrvatskim svetojeronimskim ustanovama u Rimu. Drago mi je što je 300. obljetnica rođenja oca Ruđera Josipa Boškovića dostojno obilježena i što ponosno dijelimo sadašnje trenutke spomena na njega. Slušamo ga dok nam, kao nekada svome studentu i suradniku Francescu Puccineliju, govori: »Učinite što vam dopušta vaša dob i počnite gdje sam ja završio.« Amen.